

YTTRANDE

med anledning av Förstudierapport inom Tolkförmedlingstjänster

Yrkesorganisationen Rättstolkarna har tagit del av *Förstudierapport inom området Tolkförmedlingstjänster 23.2-3391-20* och vill lämna följande synpunkter och förtydliganden.

Ändringar av högsta prioritet

Inledningsvis vill vi betona vad vi ser som de viktigaste förbättringsområdena inför kommande upphandling och ramavtal. Nedanstående punkter är utan inbördes prioritering.

- **Ej närhetsprincipen:** Närhetsprincipen gör att okvalificerade tolkar, inte sällan ÖT-tolkar utan någon dokumenterad kunskap eller erfarenhet, får uppdrag i både domstol och övriga delar av rättsväsendet. Närhetsprincipen behöver ses över och underordnas kravet på kompetens i betydligt högre grad än vad som är fallet med nuvarande ramavtal. Vid val mellan närhet och kompetens bör kompetens gå alltid före. I stora delar av landet finns inte rättstolkar eller auktoriserade tolkar att tillgå inom ett visst avstånd. För att inte äventyra rättssäkerheten och för att garantera att tolkning sker säkert oavsett var i landet myndigheten ligger bör den så kallade närhetsprincipen avskaffas i de fall tolkar har olika kompetensnivå.

Avropande myndigheter har också ett ansvar för att behovet av kvalificerade tolkar kan tillgodoses även i framtiden. Att anlita övrig tolk med hänvisning till närhetsprincipen gör att färre kvalificerade tolkar kan försörja sig på sitt yrke vilket i förlängningen leder till att färre tolkar auktoriserar sig.

- **Ej korta svarstider:** De korta svarstiderna från förmedling till avropande myndighet kan ofta leda till att kunden inte får tillgång till de mest kvalificerade tolkarna. Det är inte rimligt att använda korta svarstider som i nuläget, i synnerhet när uppdraget ska äga rum om flera veckor.
- **Ej On-demand tillsättning:** Många förmedlingar tillämpar så kallad on demand-tolkning, som har olika beteckningar hos olika förmedlingar. Systemet innebär att uppdrag tilldelas till tolkar som är inloggade i realtid utan någon varsel. Inloggningen i realtid innebär att man på förhand godkänner ta vilket uppdrag som helst utan någon på förhand given information om uppdraget. Flera aspekter bör därmed belysas:

Systemet innebär att tolkarna inte i förväg får veta vilken myndighet det är som ringer, vad ärendet gäller eller vilken person som det rör sig om. Kammarkollegiet har uttalat att detta strider mot God Tolksed då tolken inte ges någon möjlighet att bedöma om denne är lämplig för uppdraget, vilket är tolkens skyldighet enligt (17 § KAMFS 2016:4). Rättstolkarna förutsätter att SIC inte har för avsikt att upphandla en avropsform som strider mot God Tolksed. SIC bör därför kravställa att uppdrag inom ramavtalet INTE får förmedlas utan att tolken har en chans att bedöma sin lämplighet.

Endast auktoriserade tolkar står under Kammarkollegiets tillsyn och riskerar att få auktorisationen upphävd om de bryter mot God Tolksed.

Det förhållandet leder också till att många rättstolkar och auktoriserade tolkar väljer bort att logga in sig som tillgängliga för akuta uppdrag.

Tolkar kan därför missa kvalificerade uppdrag inom rättsväsendet, även uppdrag som inte är akuta, för att de inte är inloggade. Följden blir att rättsväsendet går miste om de mest kvalificerade tolkarna. Systemet som tillämpades förut av de flesta förmedlingar var att en tolk kunde göra sig tillgänglig för akuta uppdrag, men fick en förfrågan med information om uppdraget som tolken kunde avböja eller acceptera. Med tanke på att uppdragen inom SICs ramavtal har rimliga arvodesvillkor riskerar inte detta sätt att arbeta att påverka tillgången på tolkar, snarare skulle det öka tillgången på kvalificerade tolkar.

Därför anser Rättstolkarna att när tolkar förmedlas inom SIC-avtalet bör on demand som tillsättningsystem vara förbjudet av rättssäkerhetsskäl.

- **Ej ÖT-tolk utan särskilt godkännande:** Ramavtalet bör förbjuda förmedlingar att skicka ÖT-tolkar i auktoriserbara språk till domstol eller brottsutredningar utan explicit godkännande från kunden.

Felciteringar

När det gäller återgivande av möte mellan upphandlingsgruppen och yrkesorganisationen Rättstolkarna har organisationen blivit felciterad på några ställen. Vi vill härmed reda ut missuppfattningar och förtydliga våra ståndpunkter i samband med följande felciteringar:

På sidan 85 i rapporten står det att läsa följande:

“Tolkarna saknar kännedom om hur uppdragen fördelas. Bokning sker av första bästa tolk utan kompetensprioritering vilket kan medföra att en Övrig tolk används för uppdrag som borde tillsättas med en tolk som har högre kompetens.”

Detta uttalande står yrkesorganisationen Rättstolkarna inte bakom. Det måste ha blivit något missförstånd. Det är sant att tolkförmedlingarnas tilldelning av uppdrag ofta inte är transparent för tolkarna. Dock stämmer det inte att alla uppdrag bokas på så vis att första tillgängliga tolk anlitas utan hänsyn till tolkens kompetens. Problemet är att förmedlingarna enbart ser till de tolkar som står som tillgängliga och byter inte ut kortare enkla uppdrag mot längre svårare, även om detta förfarande innebär att domstolar får icke auktoriserade tolkar till långa domstolsförhandlingar.

På sidan 90 i rapporten står det att yrkesorganisationen Rättstolkarna sagt:

“Det borde kunna gå att ge ett högre arvode till tolkar inom ovanliga språk. Detta hellre än att domstolar efter eget tycke ska tillämpa 8 § i taxan. Ersättningen för obekvämt arbetstid bör ses över.”

Här står det tvärtemot vad Rättstolkarna sa under vårt möte. Yrkesorganisationen Rättstolkarna anser att när en tolk i ett ovanligt språk anlitas och det finns anledning att arvoda tolken högre än arvodet enligt tolktaxan så BÖR §8 användas, istället för att ge tolken arvode enligt en högre nivå i tabellen.

Yrkesorganisationen Rättstolkarna vill förtydliga gällande 7.5.5 samt 7.5.6:

Det som avsågs var att tolkar inte har något annat val än att registrera sig hos den förmedlingen som har avtal med de avropare där tolken helst vill arbeta. Om den förmedlingen är för besvärlig att arbeta med kan det dock leda till att tolken väljer bort förmedlingen ändå, t ex om tolken inte får rätt arvode inom rimlig tid.

När det gäller tolkarnas relation till Polisen önskar yrkesorganisationen Rättstolkarna informera om att vi har försökt få till stånd ett möte med Polismyndigheten i princip sedan organisationen bildades 2011 men inte haft någon framgång.

I diskussionen om distanstolkning uppges Domstolsverket ha anfört:

“Rättstolkarna själva är numera också mer positiva till distanstolkning.” (sidan 51)

Det är anmärkningsvärt att en annan myndighet tillåts uttrycka en åsikt från vår yrkesorganisation, därutöver är det en felaktig tolkning av hur yrkesorganisationen Rättstolkarna ställer sig till distanstolkning. Yrkesorganisationen Rättstolkarna vill betona att tolk på plats alltid är att föredra. Distanstolkning bör användas enbart då påplatstolkning av någon anledning inte är möjlig. I det fall bör systemet med simultantolkning på distans prioriteras. Telefontolkning är för det allra mesta olämplig vid domstolsförhandlingar och bör bara användas som en sista utväg.

OBS! Dock är rättstolk på distans alltid att föredra framför en övrig tolk på plats. Kompetens och rättssäkerhet går före närhetsprincipen.

Yrkesorganisationen Rättstolkarnas förslag till ändringar

Avbokningsregler

Villkor om avbokning är asymmetriska mellan en myndighet och en tolk. En myndighet kan avboka en tolk med 48 timmars varsel (exklusive helg) utan att behöva betala. En tolk blir i princip bunden att utföra uppdraget när tolken tackar ja till förfrågan, något som kan ske många veckor, ibland månader i förväg. Detta på grund av vitesregler för ändringar i bokning. Det är ovanligt med asymmetriska avtal till den svagare partens nackdel. Yrkesorganisationen Rättstolkarna vill därför uppmana upphandlarna att överväga reglernas rimlighet med hänsyn till kontraktsrättslig reciprocitet.

Distanstolkning / simultantolkning/ tolk på anvisad plats

Begreppsförvirring. I det tidigare ramavtalet var det mycket oklart vad som avsågs med distanstolkning. Det är dock mycket viktigt att skilja mellan simultantolkning på distans och annan typ av distanstolkning.

I ramavtalet bör de olika inställesätt för tolken att anges så att både myndigheter och tolkförmedlingar tydligt kan skilja dem åt. Vår erfarenhet av kontakt med både avropsmyndigheter och tolkförmedlingar visar tyvärr att många inte kan skilja distanstolkning på telefon från distanstolkning med hjälp av simultantolkningssystemet som har utvecklats av Domstolsverket. Många domstolar och förmedlare är inte medvetna om att systemet finns överhuvudtaget alternativt har lite kunskap om hur det kan användas rent tekniskt. Yrkesorganisationen Rättstolkarna föreslår att följande begrepp används i ramavtalet i syfte att undvika begreppsförvirring:

- På plats,
- på anvisad plats MED möjlighet till simultantolkning,
- på anvisad plats UTAN möjlighet till simultantolkning,
- på telefon.

Det bör också vara möjligt för domstolen att rangordna dessa i sin beställning.

Restid avstånd / tidsgränser/ godkännande (p.6.5.1.4 samt 6.5.1.10)

På sida 52-52 framför Domstolsverket följande:

“Villkoret att en tolk, med upp till 2 timmars restid, kan bokas utan avstämning med domstolen bör ses över och restiden minskas. Vad som skulle vara en rimlig tidsgräns behöver stämmas av med domstolarna. Kostnaderna för resor och tidsspillan går på Domstolsverkets budget och har ökat utan motsvarande ökning av antal tolkuppdrag. Ramavtalet bör inte innefatta regler för tidsspillan och ersättning, istället borde hänvisning ske till reglerna i tolktaxan. Tolken, förmedlingen och domstolen har ibland olika uppfattning om hur ersättningen ska beräknas. Domstolsverket förespråkar att domstolarna överväger distanstolkning och rekommenderar att domstolar hellre bokar en tolk med högsta kompetens på distans än en tolk med lägre kompetens på plats.”

Inledningsvis vill yrkesorganisationen Rättstolkarna anföra att en bidragande faktor till att kostnaderna för resor och tidsspillan har ökat är att det genom en dom i HFD i ett slag blev 30 % dyrare att anlita resande tolk på grund av förändrade regler för sociala avgifter.

Vid avvägning mellan konsekutiv tolkning på distans och simultantolkning på plats ur rättsekonomisk synvinkel bör Domstolsverket överväga ifall några besparingar överhuvudtaget uppstår. Då konsekutiv tolkning tar mer tid i anspråk hos alla övriga aktörer vid förhandlingen framstår en tolks reskostnad som relativt liten i förhållande till de sammanlagda ökade utgifterna avseende exempelvis advokater, domare, rättsbiträden etcetera. Det blir således alltid mer kostnadseffektivt för domstolen att boka tolk med högsta kompetens på plats.

Dessutom anser Rättstolkarna att en rättsordning där en domstol ska behöva nöja sig med rättsosäkra okvalificerade tolkar på grund av en reskostnad inte är acceptabel i en rättsstat. Rättssäkerhet får inte bli en fråga om geografi.

När nu Domstolsverket förespråkar distanstolkning bör samma myndighet se till att det finns flera värddomstolar så att fler tolkar har möjlighet att utföra simultantolkning på distans vid kortare förhandlingar. I mål med flera tilltalade och olika tolkspråk bör det först och främst anlitas tolkar på plats.

I fråga om godkännande av reskostnader anser vi att Domstolsverket har ett bra förslag på sida 15 gällande tyst accept:

“Inför nästa upphandling bör det därför i första hand undersökas hur stort behov myndigheterna har av att godkänna resekostnader i förväg. Om behovet finns rekommenderas att tiden, inom vilken myndigheterna ska godkänna/inte godkänna resekostnader, regleras. Ett alternativ är att reglera tiden för att inte godkänna resekostnaderna och om den tiden passerar uppstår en tyst accept.”

Yrkesorganisationen Rättstolkarna tillstyrker förslaget.

På sida 54 framför Domstolsverket följande:

“En schablonersättning för restid och spilltid (liknande den lösning med zonindelning som Arbetsförmedlingen och Migrationsverket har) kan underlätta hanteringen av dessa ersättningar. Det behöver inte bli en konflikt med tolktaxan. Det skulle även ge incitament för att hitta en tolk som befinner sig så nära som möjligt.”

Yrkesorganisationen Rättstolkarna håller inte med om att detta skulle underlätta hanteringen. Om detta system infördes skulle domstolarna i många fall få nöja sig med en ÖT eller UT. Närhetsprincipen får inte gå före kompetensprincipen.

Yrkesorganisationen Rättstolkarnas synpunkter på tilldelningskriterier utöver lägsta pris

Vilken hjälp kan tolkarna få från förmedlingen?

Det måste gå lätt att få tala med en tolkförmedlare och inte först hamna i en “kundtjänst” som vidarebefordrar meddelandet/frågan till en förmedlare. Stor risk för fel, missförstånd och tidsfördröjning.

Beskrivning av förmedlingsprocessen

Rutiner för tillsättning av tolkar är bland de allra viktigaste kriterierna. Detta för att säkerställa att uppdragen går till de mest kompetenta tolkarna i första hand. Enligt det tidigare ramavtalet har förmedlingarna skyldighet att se till att de tolkar som tillsätts har kompetens för uppdraget. Hur varje förmedling arbetar med att tillgodose detta borde beskrivas noga.

Transparens gentemot tolkarna

I förfrågan bör det också framgå tydligt om den skickats till flera tolkar, och i så fall hur många och att det är “först till kvarn” som gäller, eller om förfrågan har skickats till en tolk och tiden som den tolken har på sig att svara.

Andra synpunkter

Viten

I den mån viten ska användas över huvud taget bör det göras tydligt att det är förmedlingen och inte tolken som ska belastas vid ett viteskrav. Dessutom bör felaktiga bekräftelser och brott mot avtalets tillsättningsregler också i så fall leda till vite. Det är betydligt vanligare att det blir fel där än att det är tolkarna som gör något fel. Det bör få konsekvenser när en förmedling bryter mot skall-krav i avtalet.

Tolkarnas arbetsmiljö och andra villkor

Tolkens arbetsmiljö kan delas upp i två delar. Den organisatoriska/sociala och den fysiska. Rättstolkarna anser att upphandlarna bör överväga att kravställa att leverantörer och avropande myndigheter tillsammans har ansvaret för att säkerställa att en tolk har en arbetsmiljö som uppfyller lagens krav. Med tanke på att Regeringen och Arbetsmiljöverket särskilt intresserat sig för arbetsmiljön för dem som arbetar inom den så kallade gig-ekonomin och med tanke på att tolkar uppfyller de flesta kriterier för gig-jobbare anser Rättstolkarna att upphandlarna måste ta ställning till tolkarnas organisatoriska och sociala arbetsmiljö.

- Tolkar ska ha rätt till minst 5 minuters paus för varje arbetad timma.
- Tolken ska inte riskera att bli fysiskt skadad under arbetstid. Risken för hörselskador behöver utredas och utvärderas. Tolkar får inte utsättas för farliga situationer, exempelvis att sitta i medhörningsrum med den tilltalade.
- Att ständigt behöva vara tillgänglig för att ta emot uppdrag är inte rimligt. Även tolkar har rätt till dygnsvila och semester.
- Tolkar har inte betald semester, inte heller tjänstepension - upphandlarna bör svara på om detta är rimligt.

Dataskydd

Upphandlarna bör vara vaksamma på att personuppgifter inte får samlas in och spridas i onödan och bör noga tänka över både vad en tolkbekräftelse ska innehålla, men också vad den inte borde få innehålla. Till exempel anser Rättstolkarna att det är helt onödigt att en tolks bostadsadress per automatik inkluderas i en tolkbekräftelse.

Försäkringar

Tolförmedling ska teckna sjuk- och olycksfallsförsäkring för tolkar som ska gälla under uppdragets utförande samt under resa till och från uppdraget.

Yrkesorganisationen Rättstolkarna vill slutligen framföra vår uppskattning för upphandlingsgruppens lyhördhet och engagemang för arbetet inför nästa upphandling. Rättstolkarna står alltid till förfogande för ytterligare information och eventuella frågor.

Yrkesorganisationen Rättstolkarna genom styrelsen
Stockholm, 19 maj 2021